

אותו צריך היה למלא במלט וממנו לשאוב את החומר בדלי. לכאורה עניין של מה בכך - אך לא, אם עמדת מול הרוח. אז הפכת כעבור שעות מספר בעצמך לעמוד בטון. וגם ב-'קמפ באר טוביה', כך נקרא המקום בפי העם, תנאי הרחצה לא היו טובים יותר מאשר בחאן-יוניס: הברז הבודד בקצה המחנה.

קסטינה הייתה דומה לתל נמלים. עבדו שם אלפים, ורובם כמובן ערבים. בין היהודים בלטה חבורת צעירים, בניס ובנות, שעסקו בניקוי עצי תפסנות ממסמרים. אנשי סולל בונה דיברו על הקבוצה הזאת במעין 'ראת כבוד': "אנשי קריית-אמריקה!". היה זה גרעין של יוצאי ארה"ב, שהצטרף לנגבה, שזה עתה עלתה על הקרקע באזור עיראק-סואיזן והיתה לקבוצה הדרומי ביותר בארץ ישראל. המיוחד בגרעין זה היה כנראה היותו מאמריקה; הצעירים נראו כלקוחים מציור של נורמן רוקול ב-Saturday Evening Post הבנות עם סרטים בצמות, הבנים מסורקים למשעי.

בעצם היה זה קיום בדוחק. אינני יודע כמה נשאר לפלוגה לאחר הוצאות הנסיעה והאוכל במטבח הפועלים. אבל ככלות הכל - זאת הייתה פרנסתנו. ולא רק של הקיבוצניקים. רוב ציבור הפועלים הגדול בארץ ישראל היה מקבל בשמחה מקום עבודה במחנות הצבא. עבודה אחרת לא הייתה. גם חברי מושב באר טוביה לא יכלו לוותר על ההכנסה הזאת.

קבוצה "מחר" ניסה להגדיל את הכנסותיו הזלות גם בדרכים אחרות. את 5 דונם גן ירק כבר הזכרתי. התוצרת נמכרה לירקנים במושבה. המחירים לא היו גבוהים: מחירי התוצרת החקלאית נקבעו ע"י החקלאות הערבית, שיצרה שפע של ירקות במחירים אפסיים. חלב הפרה, במידה והייתה חולבת, נשלח למחלבה של תנובה בצומת רעננה. בנוסף לכך, היה קיים ענף "מכבסת חוץ" - כיבסו עבור כמה משפחות מרמות השבים ושדה וורבורג הסמוכים. היו מספר מקומות עבודה של עוזרות בית במושבה - אני זוכר כי קרלה עבדה תקופה ממושכת במשק ביתו של רופא שיניים בכפר סבא. התמורה מימנה את טיפולי השיניים של החברים.

ענף חקלאי נוסף היה השפנייה. בתנאים פרימיטיביים למדי גידלו כ-100 (או שהיו 300?) ארנבות אנגורה. האבסתם הייתה בעיה. פרט לירק, שבעונת החורף נמצא בשפע - ריג'לי (רגלת הגינה), דוחן או עשבים שוטים אחרים - בכל פינות המחנה, היה צריך לספק להם חלבונים. כסף לתערוכת לא היה, לכן המדריך המקצועי הגה את הרעיון להאביסם בדם, שאפשר היה לקבל מבית המטבחיים. וכך נסעתי מידי שבוע עם עגלה רתומה לחמור לבית המטבחיים (בצומת רעננה) להביא כד חלב מלא בדם. כיצד הגישו לארנבות את הדם, איני זוכר. מטרת גידול הארנבות הייתה שיער האנגורה שלהם, שהיה מבוקש מאוד כצמר לסריגת סוודרים או שרוולים לחולי שגרון. לכן היה צריך לסורקם לעתים מזומנות במסרק רחב שיניים, וללקט בצורה זו את הצמר. אחר כך הצמר נטווה באמצעות גלגל טווייה מימי הסבתא. למי הוא נמכר איני זוכר. הבעיה בכל העניין הייתה רגישות החיות לחום. יום חמסין יכול היה לקטול את כל השפנייה.

מה עוד ניסו? בישלו ממרח שוקולד למכירה בחנויות מכולת בכפר סבא. התחלנו "תעשייה" בזעיר אנפין להפקת שמן אתרי מקליפות הדרים. ספוג מותקן על מכשיר בדומה לגלגל טווייה שפשף בסיבובים מהירים שטח קליפת פרי הדר וספג בדרך זו את השמן האתרי שבקליפה. מפעם לפעם צריך היה לסחוט מן הספוג את השמן אל תוך מיכל. ריכוז ליטר שמן כזה נחשב כיום עבודה, אך ליטר בודאי שלא הופק ב-8 שעות.

קיבלו גם "ילדי חוץ" אחדים, כאורחים משלמים, וקלטו אותם בבתי הילדים, כמובן בגיל מתאים לגיל ילדי הפלוגה. גם כאן איני חושב, שהקבוצה הפיק רווחים גדולים - הרווח היה יותר מצד הילדים שנתקבלו והוריהם. שהותם הייתה בדרך כלל מוגבלת לחודשים מספר, אם כי במקרה אחד או שניים הילדים התבגרו בקבוצה והצטרפו אליו כחברים. אך במקרים אלה הילדים "אומצו" כביכול ע"י אחת המשפחות, שאליה נשארו קשורים. הסיבות, למה מסרו הורים את ילדיהם לקבוצה היו שונות. הסיבה השכיחה ביותר הייתה, "שהילד אינו רוצה לאכול בבית", והרופא המטפל מצא כאן מוצא נוח מן הסבך. לפעמים אם עובדת או גרושה מצאה פה פתרון זמני. ציבור הורים זה היו אנשי עבודה, מקורבים לתנועה. ודאי לא